

УДК 342.382 (477.75) «1944»

Мог ила Д.В.

ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ НАЗВ АДМІНІСТРАТИВНИХ ОБ'ЄКТІВ В КРИМУ ЯК НАСЛІДКИ ДЕПОРТАЦІЇ 1944 Р. КРИМСЬКИХ ТАТАР, БОЛГАР, ВІРМЕН ТА ГРЕКІВ

Дана стаття розповідає про політичне свавілля Радянської влади періоду другої половини 40-х років до другої половини 50-х років ХХ ст. що виявилось наслідком виселення з території Криму деяких груп населення у 1944 р. та ліквідацією Кримської АРСР.

За час визволення Кримського півострову від німецько-фашистських загарбників та у зв'язку з виселенням кримських татар, вірмен, болгар та греків чисельність та структура населення Криму суттєво змінились. Щоб ліквідувати все, що колись нагадувало про національні групи, які жили на території півострову Радянське керівництво почало перейменовувати старі назви, які мали татарське, вірменське, болгарське, чи грецьке походження на нові російські назви. Все це було причиною того, що Крим був приречений стати новим могутнім військовим плацдармом Радянського Союзу.

Ключові слова: виселення, перейменування, клопотання, обґрунтування.

Автономна Республіка Крим за багатьма показниками є унікальним регіоном України. Мабуть, найважливішою складовою можна вважати етнічну ситуацію, що склалась на півострові. Формування такої унікальності пов'язано з домінуванням у Криму російського етносу, вибір значної частини кримських етнічних українців російської мови як рідної, а також повернення та облаштування громадян, які були депортовані з Криму в 1941-1944 р., а також їхніх нащадків [1, с. 10].

Вивчення історичного минулого Криму, а саме процеси й наслідки виселення з півострова в 1944 р. кримських татар, болгар, вірмен, греків, ліквідація Кримської АРСР у 1944 р. дає можливість у майбутньому уникнути низки раціональних конфліктів, покращити взаємодію різних етнічних груп, які проживають на території півострова.

У сучасній науковій та публіцистичній літературі ця проблема майже не висвітлена. У деяких публіцистично-наукових працях вона порушується, але тільки як додаток до основної теми роботи. Так, це питання розглядається в такій праці Гульнари Бекірової, як «Крымскотатарская проблема в СССР (1944-1991)», яка була видана в Сімферополі у 2004 р. Ця робота побіжно порушує цю проблему майже за відсутністю архівних матеріалів та документів. Теж саме ми бачимо в праці Центру вивчення міжнаціональних відносин інституту етнології та антропології імені М.М. Міклухо-Маклая при Російській Академії наук «Крымскотатарський національний рух. Т.1. Історія. Проблеми. Перспективи», що вийшла в 1992 р. за редакцією М.Н. Губогло та С.М. Червоної. Це публіцистично-наукове видання та-

кож побіжно порушує це питання, не висвітлюючи ні хронологію документів, ні характер скоєного.

Подана праця є наслідком аналізу наукової та публіцистичної літератури, що висвітлює цю проблему. У роботі в хронологічному порядку проаналізовані різного роду архівні документи, які вже були опубліковані, та подані вперше. Ця стаття буде цікавою викладачам історії, історії права, етнологам і різним фахівцям у галузі права та історії.

Підготовчий процес ліквідації Кримської автономії можна вважати з 13 квітня 1944 р., коли було видано Наказ № 00419/00137 "Про заходи щодо очистки території Кримської АРСР від антирадянських елементів". Була закладена комплексна програма дій з виявлення та розкриття антирадянських елементів [2, с. 118-119].

Із нападом Німеччини на Радянський Союз цей процес тільки прискорився. 4 липня 1944 р. була видана директива НКВС та НКДБ СРСР «Про заходи щодо виселення соціально небезпечних елементів з території, на яких оголошений військовий стан». Згідно з цим документом, з території Криму необхідно було виселити всіх етнічних німців та деякі інші верстви населення, які розглядалися Радянською владою як антирадянський елемент [1, с. 54].

Операція щодо виселення кримських німців була здійснена в період з 18 серпня по 09 вересня 1941 р. За час проведення цієї операції з території Кримського півострова було виселено 61184 особи німців, осіб іншої національності та членів їхніх сімей. Усі вони були вислані до інших регіонів СРСР, здебільшого до Казахстану, Новосибірської та Омської області, Алтайського краю та в інші райони Сибіру та Далекого Сходу [1, с. 55].

До цього часу вже була сформована й перевірена процедура ліквідації автономій та республік, у яких, на погляд радянської влади, проживала неблагонадійна частина радянського населення. Ця процедура була перевірена на автономії Поволзьких німців, карачаївців, калмиків та інших народів і національностей (близько сорока груп населення та майже п'ятнадцять народів). Ліквідація цих автономій та республік була пов'язана з переселенням корінного населення, що мешкало на цих територіях в інші частини СРСР, здебільшого Крайня Північ, Сибір, Казахська РСР, Узбецька РСР та ін.

Питання полягало тільки в тому, щоб досить достовірно сформулювати громадську думку щодо доцільності такого переселення. Але вже була розроблена досить "добра" процедура, коли національна група або увесь народ, що мешкав на такій території обвинувачувався в зраді, антирадянській змові, в допомозі фашистським окупантам та ін. І цього вже було достатньо для виправдання дій радянської влади щодо депортації цього народу чи національної групи [3].

У перші роки Великої Вітчизняної Війни було багато військових та політичних промахів Радянського керівництва. Необхідно було знайти винних у цих провалах. І такі винні були знайдені. Виправдовуючи власну неспроможність, керівники партизанського руху в Криму А. Мокроусов та С. Мартинов, звинуватили кримськотатарське населення в провалі партизанського руху в Криму. Як справедливо зауважила письменниця Гульнара Бекірова у своїй книзі "Кримськотатарська проблема в

СРСР (1941-1991)": "Звертає на себе увагу і те, що акції депортації народів були направлені проти відносно нечисленних етнічних груп, оскільки нечисленну групу легше виселити ніж велику". Формувалась практика "покарання народу", що підміняла собою судові процеси проти конкретних осіб [4, с. 23-25].

І все це виявилось причиною того, що 18 травня 1944 р. була розпочата операція з виселення кримських татар, яка була закінчена 20 травня 1944 року. За час проведення операції з території Криму було депортовано 191044 особи татарської національності [2, с. 129-131].

Але з боку Радянської влади виселення кримських татар не було достатнім для ліквідування Кримської АРСР та знешкодження антирадянського елемента на півострові. І вже 29 травня 1944 р. Л. Берія у своїй доповіді Сталіну відзначав: «після виселення кримських татар в Криму подовжується робота щодо виявлення та вилучення органами НКВС СРСР антирадянського елемента». Доповідалось, що на території Криму проживає болгар – 12075 осіб, греків – 14300 та вірмен – 9919 осіб. Це були наступні національні групи, які планувалось виселити з території півострова [2, с. 139-140].

Після цієї доповіді Державний комітет оборони за підписом його Голови – І. Сталіна 2 червня 1944 р. прийняв Постанову № 5984 СС, у якій зобов'язав НКВС СРСР (товариша Берія) додатково виселити з території Кримської АРСР 37000 осіб німецьких посібників із числа болгар, греків та вірмен. Ця операція була здійснена в строк з 1 по 5 червня 1944 р. [2, с. 141-142].

Відразу після виселення антирадянського елемента з півострову почалася робота з ліквідації всього того, що нагадувало про народи, які колись проживали в Криму. Це повинно було унеможливити їх повернення, сформувавши нову громадську думку, яка б з часом сприймалась як належне.

Підтвердженням того, що насправді виселення кримських татар, болгар, вірмен, греків та німців з території Кримського півострова пов'язано з політикою Радянської влади щодо Криму взагалі, а не конкретно до виселених з півострова народів, було засідання Кримського обкому комуністичної партії, яке відбулось у вересні 1944 р. На цьому засіданні було вказано, що Крим набуває великого значення в сфері оборони СРСР й саме для цього були проведені заходи щодо виселення кримських татар, греків, болгар із території Кримського півострова [4, с. 44].

Таким чином, Радянською владою були зроблені всі передумови ліквідації Кримської автономії. Згідно з Постановою Президії Верховної Ради РРФСР "Про перетворення Кримської АРСР в Кримську область" від 30 червня 1945 р. Президія Верховної Ради РРФСР подала прохання Президії Верховної Ради СРСР щодо перетворення Кримської АРСР в Кримську область. Того ж дня своїм Указом Президія Верховної Ради СРСР постановила затвердити подання Президії Верховної Ради РРФСР щодо перетворення Кримської АРСР у Кримську область [2, с. 181].

Згідно зі ст. 18 Конституції СРСР 1936 року, територія радянських республік не може бути змінена без їхньої згоди. Однак всупереч цієї норми Кримська АРСР була перетворена у область у складі РРФСР. Ніхто не спитав згоди на це ні в населення, що проживало на території півострова, ні навіть у органів радянської влади Кримської АРСР [5].

25 червня 1946 р. на засіданні Верховної Ради РРФСР був підписаний Закон "Про скасування Чечено-Інгушської АРСР та про перетворення Кримської АРСР в Кримську область". Було затверджено ліквідування Чечено-Інгушської АРСР та перетворення Кримської АРСР у Кримську область [6, с. 398].

Таким чином, ліквідування Кримської АРСР було поставлено у взаємозв'язок з переселенням кримських татар, болгар, греків, вірмен та німців з території Криму. Ліквідування Кримської АРСР ставило за мету унеможливити відновлення самостійного управління та самостійного вирішення основних питань життєдіяльності Кримського півострова.

Однак, велика кількість адміністративних назв, назв географічних об'єктів, залізничних станцій та навіть колгоспів Криму мали татарське, вірменське, німецьке чи грецьке походження. Тому Радянське керівництво розпочало роботу по ліквідації усього, що нагадувало про те, що в Криму проживали кримські татари, греки, болгар, вірмени та німці.

Так, згідно із Наказом Президії Верховної Ради РРФСР від 14 грудня 1944 р. «Про перейменування районів та районних центрів Кримської АРСР» були перейменовані райони та районні центри, назва яких була пов'язана з виселеними спецпереселенцями.

Так, Ак-Мечетський район був перейменований в Чорноморський, а село Ак-Мечеть – у село Чорноморське, Ак-Шейхський район в Роздольненський, а село Ак-Шейх – в Роздольне. Усього було перейменовано одинадцять районів та районних центрів Кримської АРСР [6, с. 396].

Крім того, кримські обласні організації звернулися з клопотанням до Президії Верховної Ради РРФСР про перейменування 327 населених пунктів, які були центрами сільських Рад та відповідно самих сільських Рад. Необхідність такого перейменування була обґрунтована тим, що ці населені пункти мають татарські, грецькі та німецькі назви, тоді як у них мешкають росіяни. І вказувалося, що подібне перейменування деяких населених пунктів Президією Верховної Ради вже було зроблено раніше [2, с. 180].

21 серпня 1945 р. Президія Верховної ради РРФСР розглянула це клопотання та видала Наказ «Про перейменування сільських Рад та населених пунктів Кримської області». Так, Ак-Шейхська сільська Рада була перейменована в Новосельцевську, а село Ак-Шейх – в Новосельцево, Демерджинська сільська Рада була перейменована в Лучісту, а селище Демерджи – в Лучісте та т.п. Згідно з цим Наказом всього було перейменовано 333 сільські Ради та відповідні населені пункти в 26 районах Криму [6, с. 399-412].

Однак, на цьому Радянське керівництво не зупинилося, робота щодо перейменування старих назв була продовжена.

Згідно з Рішенням Виконавчого Комітету Кримської Обласної Ради депутатів трудящих від 29 січня 1948 р. «Про населені пункти Кримської області, які підлягають перейменуванню», пропонувалось перейменувати населені пункти Кримської області, які мали татарські, німецькі та інші назви, пов'язані з депортованими з Криму народами. Перейменування пропонувалося здійснити простим перекладом татарської чи німецької назви на російську мову, а якщо переклад невдалий,

то нову назву пов'язувати з самою місцевістю, де знаходився населений пункт чи з імям видатної особи СРСР. Так, наприклад, німецьке селище Розенфельд перекладається на російську як «поле троянд», тому воно було названо Розовка. Селище Месит з татарського перекладається як «черевики на м'якій підшві», тому воно було перейменовано в Защітне, вказувалось, що біля даного села є великі лісозахисні смуги. Татарське село Бурлюк перекладається з татарського як «місто з карликовими рослинами», тому воно було названо Віліно – на ім'я Героя Радянського Союзу, генерал-майора авіації, якій загинув в боях за Крим. Таким чином, було пропонувано перейменувати 1062 населених пункти Кримської області [7].

Президія Верховної Ради РРФСР розглянула це прохання та своїм Наказом від 18 травня 1948 р. «Про перейменування населених пунктів Кримської області», перейменувала населені пункти Криму. Перейменовувалися населені пункти, які мали татарські, німецькі, грецькі або вірменські назви. Нова назва села носила переважно російську назву. Так, по Азовському району село Берекет було перейменовано в Ближне, а село Тархан – у Дворове. Таким чином, усього було перейменовано по Азовському району – 46 сіл, по Алуштинському – 2 села, по Балаклавському – 9 сіл, по Бахчисарайському – 44 села, по Білогірському – 60 сіл, по Джанкойському – 72 села, по Євпаторійському – 41 село, по Зуйському – 27 сіл, по Кіровському – 33 села, по Красногвардійському – 67 сіл, по Красно-Перекопському – 44 села, по Куйбишевському – 14 сіл, по Ленінському – 53 села, по Нижнегірському – 36 сіл, по Новоселівському – 46 сіл, по Октябрьському – 54 села, по Первомайському – 42 села, по Приморському – 43 села, по Роздольненському – 54 села, по Сакському – 53 села, по Сімферопольському – 76 сіл, по Советському – 37 сіл, по Старо-Кримському – 27 сіл, по Судакському – 8 сіл, по Чорноморському – 68 сіл та по Ялтинському – 6 сіл. Усього було перейменовано 1062 села в 26 районах Кримської області [6, с. 413-435].

У той же час продовжувалася робота щодо змін назв географічних об'єктів, що мали татарські назви. Так, наприклад, згідно з Протоколам № 2 засідання Алуштинської районної комісії «Щодо перейменування рік, гір, долин та тому подібних назв, які мали татарську назву» від 28 травня 1948 р., було запропоновано перейменувати гору Кара-Тау, яка перекладалася з татарської – «Чорний ліс», на гору Темний ліс. В якості обґрунтування нової назви вказувалося, що переклад на російську відповідає вимогам. Водопад Джур-Джур, що перекладається на російську як «Шумна вода», пропонувалось перейменувати у водопад Шумний. Таким чином, пропонувалось перейменувати всі старі назви географічних об'єктів в Алуштинському районі Криму, які мали татарську назву [8].

Також, відповідно до Рішення № 82 Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих «Про перейменування населених пунктів Кримської області» від 29 січня 1948 р., пропонувалось перейменувати деякі населені пункти Кримської області та просити Раду Міністрів РРФСР увійти з клопотанням до Президії Верховної Ради РРФСР «Про затвердження такого рішення». В обґрунтуванні цього акту вказувалося, що велика кількість населених пунктів області не відповідає сучасним природно-історичним та етнографічним умовам [9].

Радянське керівництво намагалось повністю викоринити не тільки назви селищ та сіл, але все те, що було пов'язане з виселеними з Криму народами. Окрім перейменування назв сіл, селищ та географічних об'єктів було розпочато перейменування навіть залізничних станцій. Тому свідченням є доповідна записка Секретаря Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих товариша Г. Кувшиннікова на ім'я виконуючого обов'язки начальника п'ятого Відділення Сталінської залізниці від 07 листопада 1948 р. У своїй доповіді Кувшинніков вказував, що у зв'язку з ліквідацією Кримської Автономної Республіки населені пункти, які мали татарські назви були перейменовані, однак залізничні станції ще зберегли свої старі татарські назви. Також він вказував на те, що Виконком Кримської обласної Ради депутатів трудящих вже створив спеціальну комісію для підготовки матеріалів з подальшого перейменування об'єктів, у тому числі й залізничних станцій [10, с. 27].

Після цього робота з перейменування залізничних станцій була прискорена. Згідно доповіді виконуючого обов'язки начальника Сімферопольського відділення Сталінської залізниці інженер-майора Кононова заступнику Міністра шляхів сполучення товаришу Малькевичу в листопаді 1948 року вказувалося, що Виконком Кримської обласної Ради депутатів трудящих здійснює роботу щодо перейменування рік, озер, урочищ та залізничних станцій, які мають татарські назви. Сімферопольським відділенням Сталінської залізниці на вимогу Кримського Виконкому був поданий список з п'ятдесяти найменувань станцій та роз'їздів відділення залізниці, які мали татарські назви та імена великих поміщиків. У цьому списку, окрім старих назв, вказувалися зовсім нові назви цих станцій. При найменуванні нових станцій виходили з принципу, щоб станції мали тотожні назви з прилеглими населеними пунктами, назви яких вже були затверджені Наказом Президії Верховної Ради СРСР. Разом з тим враховувалось, щоб нові назви не півторювали вже існуючі назви залізничних станцій на залізниці СРСР. Це питання вже було попередньо розглянуто на нараді організаційного відділу Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих [10, с. 34].

Зміна назв залізничних станцій була справою часу. Виконком Кримської обласної Ради депутатів трудящих в особі заступника, товариша Токарева, звернувся до Секретаря Кримського обласного Комітету Виконкому Комуністичної партії товариша Солов'йова з проектом перейменування залізничних станцій та роз'їздів, які мали татарські назви. Вказувалось, що таке перейменування вже погоджено з керівництвом відділення Сталінської залізниці. При перейменуванні комісія виходила з принципу, щоб станції та роз'їзди мали назви прилеглих населених пунктів і не були тотожними з уже існуючими [10, с. 35].

Таким чином, згідно з Рішенням Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих за № 548 від 08 червня 1949 р. «Про перейменування залізничних станцій та роз'їздів, які були розташовані у межах Кримської області», було вирішено просити Президію Верховної Ради РРФСР клопотати перед Президією Верховної Ради СРСР про присвоєння залізничним станціям та роз'їздам, які були розташовані в межах Кримської області, нових назв, згідно до доданого переліку. Це обґрунтовувалось тим, що у зв'язку з Наказом Президії Верховної Ради РРФСР від 18 травня 1948 р. виявилась необхідність привести назви залізничних станцій та

роз'їздів у відповідність з новими назвами населених пунктів, що були затверджені цим Наказом. Було вирішено вилучити з уживання застарілі татарські найменування, які суперечили сучасним природно-історичним та етнографічним умовам [10, с. 45].

Згідно з Переліком залізничних станцій та роз'їздів, що підлягали перейменуванню, майже всі вони були перейменовані. Так, наприклад, залізнична станція Тагаш, яка мала татарське походження, перекладається на російську як «посуд для їжі». Було запропоновано перейменувати цю станцію у Солене озеро, обгрунтовуючи це тим, що поруч є населений пункт, який має тотожну назву. Залізнична станція Біюк-Онлар, яка також мала татарське походження, перекладається на російську як «Великі десятки». Було пропонуване перейменувати цю станцію у Елеваторну, обгрунтовуючи це тим, що поруч є великий елеватор.

Таким чином, всього було перейменовано 30 залізничних станцій та роз'їздів. Однак були залишені колишні назви залізничних станцій Армянск, Ішунь, Джанкой, Бахчисарай, Мікензієви гори, Інкерман, Сім-Колодізів, Багероно, Саки. Колишні назви були залишені тому, що це були станції важливих місць з'єднання залізничних шляхів і вони вже були нанесені на карти СРСР. Тому, зміна назв цих залізничних станцій нанесла би великі збитки, оскільки необхідно було б перевипускати всі ці карти та пов'язані з ними документи [10, с. 51-53].

Окрім цього, перейменування захопило колгоспи та радгоспи. Так, у листі до міністра Радгоспів СРСР Скворцова М.О., кримське керівництво вказувало на те, що хоч населені пункти та господарства, які мали старі татарські назви були перейменовані, радгоспи Кримського державного тресту, а саме зернові радгоспи Караванський та Булганак ще носять старі назви. У зв'язку з цим Кримська обласна Рада депутатів трудящих, враховуючи пропанову зернотресту, звернулась до Міністерства Радгоспів СРСР з проханням видати наказ про перейменування зернорадгоспів Караванський – в Докучаєво, а Булганак – у Відродження [11, с. 10].

Такий самий Лист був направлений до Міністра Радгоспів РРФСР Рядова Г.Г. У ньому вказувалось на необхідність перейменувати деякі радгоспи Криму, які мали старі татарські назви. Пропонувалось, враховуючи пропозицію Кримського Птахотресту, видати наказ про перейменування птахорадгоспу Альмінський в птахорадгосп Горний [11, с. 7].

Також Кримське керівництво звернулось до Міністра Харчової промисловості РРФСР Романичева С.Д., вказавши на те, що деякі радгоспи Кримвінтресту носять старі татарські назви. Пропонувалось, враховуючи пропозицію Кримвінтресту, видати наказ про перейменування радгоспів «Козька долина» та Сейтлерський – у вінрадгосп Нижньогірський, по найменуванню району, в якому знаходиться радгосп [11, с. 15].

Радянська влада продовжувала перейменовувати назви деяких сільських Рад, які були пов'язані з «антирадянським елементом». Так, згідно з проектом Рішення Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих за липень 1952 р. «Про перейменування деяких сільських Рад Джанкойського району Кримської області», пропонувалось просити Президію Верховної Ради РРФСР відмінити свій Указ від 21 серпня 1945 р. за № 619/3 в частині перейменування Карадажиньської сільської Ра-

ди в Мартинівську і Леккертської сільської Ради в Балашовську. Було запропоновано перейменувати Балашовську сільську Раду – в Яснополянську, а Мартинівську сільську Раду – в Присивашську, з перейменуванням села Мартинівка – в село Присивашся.

Таке Рішення було мотивовано тим, що у зв'язку зі змінами татарських назв, Рада народних комісарів Кримської АРСР підтримала пропанову Джанкойського райвиконкому про перейменування Караджинської сільської Ради в Мартинівську, а Леккертської сільської Ради в Балашовську. Відповідно до Указу Президії Верховної Ради РРФСР від 21 серпня 1945 р. за № 613/3 таке перейменування було затверджене.

Однак через деякий час було встановлено, що найменування Балашовської та Мартинівської сільських Рад є прізвищами колишніх поміщиків, що мешкали на території цих сільських Рад.

Тільки селище Леккерт, яке значилося як колишня переселенська ділянка № 22 Указом Президії Верховної Ради РРФСР від 18 травня 1948 р. за № 745/3 було перейменоване у селище Яснополянське.

Відповідно до Справи «Про перейменування природних об'єктів» від 08 жовтня 1948 р. робота щодо перейменування населених пунктів Кримської області була майже закінчена, але ще були деякі назви рік, озер, гір, колгоспів, що мали старі татарські назви. Тому виконкомом Кримської обласної Ради депутатів трудящих була створена комісія, яка продовжила роботу щодо перейменування «застарілих» татарських назв [8, с. 1].

Як вказано в Протоколі №1 засідання Алуштинської районної комісії «Про перейменування рік, гір, долин місцевого значення, які мають татарські назви», в Алуштинському районі Криму 180 гір, рік, долин які мають татарські назви та потребують перейменування. Вказувалося, що частина таких об'єктів перейменована простим перекладом. Так, річка Ма-Уля з татарського перекладається як «Тиха», а річка Сари-Су перекладається з татарського як «Жовта». Частина природних об'єктів має неблагозвучний переклад. Так, гора Шайтан-Бурун перекладається на російську як «Чортова гора», тому її назва змінена на Лисицену гору, тому що це місце, де розмножуються кримські лисиці. Вказувалося, що всі матеріали по перейменуванню природних об'єктів були направлені до Виконкому Кримської обласної Ради депутатів трудящих, для того, щоб останній увійшов з клопотанням до Ради Міністрів РРФСР «Про перейменування рік, гір, долин, урочищ місцевого значення, які мають татарські назви» [8, с. 5-131].

Таким чином, виселення з території Криму кримських татар, болгар, греків та вірмен у 1944 р. було передумовою ліквідації Кримської АРСР. Саме ж виселення було здійснене виключно за політичною ознакою. Кримські татари, греки, болгар та вірмени були визнані як «антирадянський елемент» та були звинувачені у допомозі німецьким окупантам та шпигунстві. Треба відзначити, що майже не було ніяких слідчих дій чи судових процесів за цим обвинуваченням. Виключно всі кримські татари, болгар, вірмени та греки стали «ворогами народу». Сама процедура виселення відбулась виключно Постановою Державного Комітету Оборони. Не було ніяких засідань органів Кримської влади, органів влади СРСР. Закономірним

результатом виселення національних меншин з Криму стала ліквідація Кримської АРСР у 1946 р.

У другій половині 40-х років ХХ століття Радянське керівництво почало реалізовувати програму з перейменування назв сіл, селищ та географічних назв, які мали татарські, вірменські, болгарські, грецькі та німецькі назви. Таке перейменування охопило навіть назви колгоспів, радгоспів та залізничних станцій. Також були перейменовані назви рік, гір та місцевостей. Все це виявилось наслідком того, що відразу після визволення Криму від фашистсько-німецьких загарбників більш третини населення, яке вижило в роки війни було вислано з території півострову на спецпоселення в інші кутки Радянського Союзу. Радянське керівництво намагалось повністю викоренити з людської пам'яті все, що могло нагадувати про те що колись в Криму мешкали кримські татари, греки, болгары, вірмени та німці. До середини 50-х в Криму майже не залишилось назв сіл, селищ, колгоспів, рік, гір, залізничних станцій або інших природних чи адміністративних об'єктів, які б мали татарські, німецькі, грецькі, вірменські чи болгарські назви. Все це було причиною того, що Крим був приречений стати новим могутнім військовим плацдармом Радянського Союзу.

Список використаних джерел та література:

1. Крымские репатрианты. Депортация, возвращение и обустройство. – Симферополь: АМЕНА, 1998. – 340 с.
2. Депортовані: кримські татари, болгары, вірмени, греки, німці//Документи. Факти. Свідчення. (1917-1991). – К.: Муз. Україна, 2004. – 464 с.
3. Хаваджі Д.Р. Політико-правові процеси національної депортації з Кримської АРСР та репатріації до Автономної Республіки Крим у складі України (1941-1996 рр.): історико-правове дослідження // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, 2005. – 219 с., С. 34-40
4. Бекирова Г. Крымскотатарская проблема в СССР. (1944-1991). – С.: Оджакъ, 2004. – 332 с.
5. Сталин И. О проекте Конституции Союза ССР: Доклад на чрезвычайном VIII Всесоюзном съезде Советов 25 ноября 1936 г. – С.: Крымиздат, 1946. – 178 с.; С. 111.
6. Административно-территориальные преобразования в Крыму (1783-1998): Справочник.- С.: Таврия-Плюс, 1999. – 464 с.
7. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.4.-спр.15, С.1-122.
8. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.4.-спр.16, С. 10-12.
9. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.2.-спр.532 С. 1.
10. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.2.-спр.533.
11. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.2.-спр.669.
12. ДА АРК.- Ф. Р-3287.-Оп.4.-спр.81, С. 1-2.

Могила Д.В. Переименование названий административных объектов в Крыму как последствия выселения крымских татар, болгар, армян и греков, в 1944 году.

Данная статья рассказывает о политическом своеволии Советской власти периода второй половины 40-х годов – второй половины 50-х годов ХХ в., что оказалось следствием выселения из территории Крыма некоторых групп населения в 1944 году и ликвидацией Крымской АССР.

За время освобождения Крымского полуострова от немецко-фашистских захватчиков и в связи с выселением крымских татар, армян, болгар и греков численность и структура населения Крыма существенно изменились. Чтобы ликвидировать все, что когда-то напоминало о национальных группах, которые жили на территории полуострова, Советское руководство начало переименовывать старые названия, которые имели татарское, армянское, болгарское, греческое происхождение на новые российские названия. Все это было причиной того, что Крым был обречен стать новым мощным военным плацдармом Советского Союза.

Ключевые слова: выселение, переименование, ходатайство, обоснование.

Mogila D.V. Renaming of the names of administrative objects in Crimea as consequences of eviction of Crimean Tatars, Bulgarians, Armenians and greeks, in 1944.

The given article relates about the political self-will of Soviet power of period from the second half of 40th years to the second half of 50th years XX of age, that appeared by result of eviction from territory of Crimea of some groups of population in 1944 and liquidation of Crimean ASSR.

In times of release of the Crimean peninsula from nemetsko-fashistskih invaders and in connection with eviction of crimean tatars, Armenians, Bulgarians and Greeks a quantity and structure of population of Crimea changed substantially. To liquidate all, that once reminded about national groups, that once lived on territory of the peninsula Soviet guidance to rename origin the old names which had the tatar, Armenian, Bulgarian, Greek origin on new Russian names. All it was the reason of that Crimea was doomed to become a new powerful military place of arms of Soviet Union.

Key words: eviction, renaming, solicitor, ground.

Надійшла до редакції 16.09.2008 р.